This project is funded by the European Union

EU Instrument for Pre-accession Assistance (IPA) Civil Society Facility (CSF)

B | T | D The Balkan Trust for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Civic Initiatives

BALKAN CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT NETWORK

MATRICA ZA PRAĆENJE PODSTICAJNOG OKRUŽENJA ZA RAZVOJ CIVILNOG DRUŠTVA

Matrica za praćenje predstavlja glavne principe i standarde čije je postojanje identifikovano kao krucijalno kako bi se pravno okruženje posmatralo kao okruženje koje pruža podršku i podsticaj radu organizacija civilnog društva. Matrica je organizovana oko tri oblasti, od kojih je svaka dalje podeljena na podoblasti:

1. Osnovne pravne garancije sloboda;
2. Okvir za finansijsku izvodljivost i održivost organizacija civilnog društva;
3. Odnos na relaciji Vlada – organizacije civilnog društva.

Principi, standardi i indikatori su formulisani uz uzimanje u obzir trenutnog stanja razvoja i diverziteta u državama Zapadnog Balkana i u Turskoj. Oni se oslanjaju na međunarodno garantovane slobode i prava i najbolje regulatorne prakse u Evropskoj uniji i evropskim državama. Cilj Matrice je definisanje optimalne željene situacije za efikasno funkcionisanje i razvoj civilnog društva, dok istovremeno ona ima za cilj postavljanje realističnog okvira koji organi javne vlasti mogu slediti i primenjivati.

Imajući u vidu činjenicu da glavni izazovi leže u primeni, indikatori su definisani tako da prate situaciju na nivou pravnog okvira i praktične primene.

Brošura je pripremljena u okviru projekta Tekovine balkanskog civilnog društva - jačanje potencijala zagovaranja i praćenja i kapaciteta organizacija civilnog društva koji Građanske inicijative sprovode kao članica Balkanske mreže za razvoj civilnog društva (BCSDN). Projekat finansira Evropska unija a BCSDN ga sprovodi u partnerstvu sa Evropskim centrom za neprofitno pravo iz Mađarske i Evropskom mrežom nacionalnih asocijacija civilnog društva (ENNA)

Oblast 1: OSNOVNE PRAVNE GARANCIJE SLOBODA

Podoblast 1.1.: Sloboda udruživanja

Princip: Sloboda udruživanja je svima zagarantovana i na nju svi imaju puno pravo

Standard 1	Indikatori
1) Svi pojedinci i pravna lica imaju pravo da osnivaju i da budu deo neformalnih i /ili registrovanih organizacija offline i online	**Zakonodavstvo:** 1) Postoji pravni okvir po kome svako lice može osnovati udruženje, fondaciju, kao i neku drugu vrstu neprofitnih, nevladinih subjekata (npr. neprofitnu kompaniju) u bilo koju svrhu. 2) Pravni okvir dopušta kako pojedincima tako i pravnim licima da ostvaruju ovo pravo bez diskriminacije (na osnovu uzrasta, nacionalnosti, pravnog svojstva, rodne pripadnosti itd.) 3) Registracija nije obavezna, a u slučajevima kad organizacije reše da se registruju, pravila registracije su jasno propisana i omogućuju laku i blagovremenu registraciju i žalbeni postupak, koji pri tom nisu skupi. 4) Zakon dopušta umrežavanje među organizacijama u zemlji i inostranstvu bez prethodne najave. **Praksa:** 1) Svaki pojedinac ili pravno lice u praksi mogu osnivati udruženja, fondacije ili druge neprofitne, nevladine organizacije offline ili online. 2) Pojedinci i pravna lica se ne sankcionišu zato što nisu registrovali svoje organizacije. 3) Registracija je zaista moguća u okviru pravno propisanih rokova; vlasti odlučuju o svakom slučaju na objektivan i apolitičan način. 4) Pojedinci i OCD mogu formirati i učestvovati u mrežama i koalicijama, u svojim zemljama ili izvan njih.

Podoblast 1.1.: Sloboda udruživanja

Princip: Sloboda udruživanja je svima zagarantovana i na nju svi imaju puno pravo

Standard 2	Indikatori
2) OCD rade slobodno, bez neovlašćenog mešanja države u njihovo interno upravljanje i aktivnosti.	**Zakonodavstvo:** 1) Pravni okvir obezbeđuje garancije protiv mešanja države u interne stvari udruženja, fondacija i drugih vrsta neprofitnih subjekata. 2) Država obezbeđuje zaštitu od mešanja od strane trećih lica. 3) Pravila finansijskog izveštavanja (uključujući i pravila o pranju novca) i računovodstva uzimaju u obzir specifičnu prirodu OCD i u srazmeri su sa veličinom organizacije, kao i vrstom/obimom njenih aktivnosti. 4) Sankcionisanje povreda zakonskih zahteva treba da se zasniva na primenjivom zakonodavstvu te da sledi principe proporcionalnosti. 5) Restrikcije i pravila koja se odnose na raspuštanje i prestanak rada zadovoljavaju standarde međunarodnog prava i zasnivaju se na objektivnim kriterijumima, koji ograničavaju arbitrarno donošenje odluka. **Praksa:** 1) Nema slučajeva mešanja države u interne stvari udruženja, fondacija i drugih vrsta neprofitnih subjekata. 2) U praksi nema invazivnog nadzora kojim se nameću opterećujući zahtevi u vezi sa izveštavanjem. 3) Sankcije se primenjuju u retkim/krajnjim slučajevima, one su srazmerne i podležu sudskoj proveri.

Podoblast 1.1.: Sloboda udruživanja

Princip: Sloboda udruživanja je svima zagarantovana i na nju svi imaju puno pravo

Standardi / Kriterijumi	Indikatori
3) Za podršku svojim aktivnostima, OCD mogu slobodno tražiti i obezbeđivati finansijske resurse iz različitih domaćih i stranih izvora.	**Zakonodavstvo:** 1) Zakon dozvoljava OCD da se angažuju u ekonomskim aktivnostima. 2) OCD je dozvoljeno da budu finansirane iz inostranstva. 3) OCD je dozvoljeno da budu finansirane od strane pojedinaca, korporacija i iz drugih izvora. **Praksa:** 1) Zakon o angažovanju OCD u ekonomskim aktivnostima se primenjuje i nije opterećujući za OCD. 2) Ne postoje restrikcije (npr. administrativno ili finansijsko opterećenje, unapred data odobrenja ili kanalisanje takvih sredstava putem određenih tela) koje se odnose na OCD u vezi sa dobijanjem finansija iz inostranstva. 3) Primanje finansija od pojedinaca, korporacija i iz drugih izvora je lako, efektivno i bez ikakvih nepotrebnih troškova ili administrativnih opterećenja.

Podoblast 1.2.: Sloboda udruživanja

Princip: Sloboda okupljanja i izražavanja su svima zagarantovane

Standardi / Kriterijumi	Indikatori
1) Predstavnici OCD, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo na slobodu mirnog okupljanja.	**Zakonodavstvo:** 1) Zakonski okvir se zasniva na međunarodnim standardima i obezbeđuje pravo na slobodu okupljanja svima i bez ikakve diskriminacije. 2) Zakon priznaje i ne ograničava spontana, istovremena okupljanja i kontraokupljanja. 3) Ostvarivanje tog prava ne podleže prethodnom dobijanju dozvole od vlasti, već je najčešće potrebna prethodna najava, što nije teška procedura. 4) Organizatori se mogu žaliti na sve restrikcije prava koje je zasnovano na zakonu i propisano od strane regulatornog tela. **Praksa:** 1) Ne postoje slučajevi zadiranja u pravo na slobodu okupljanja i svaka grupa ljudi može da se okupi na željenom mestu i u željeno vreme, u skladu sa zakonskim odredbama. 2) Restrikcije se pravdaju objašnjenjem razloga za svaku restrikciju, što se odmah dostavlja organizatoru u pismenom vidu, da bi se garantovala mogućnost žalbe. 3) Istovremena, spontana okupljanja i kontraokupljanja mogu se održati, a država im olakšava da ostvaruju svoje pravo i štiti te grupe od lica čiji je cilj da spreče ili prekinu takvo okupljanje. 4) Postoje slučajevi slobode okupljanja koje su organizovale OCD (pojedinačno ili preko svojih organizacija) bez prethodnog dobijanja dozvole; kad se zahteva obaveštavanje nadležnih organa, ono se podnosi u kratkom vremenskom roku i ne ograničava mogućnost da se okupljanje organizuje. 5) Organi za primenu zakona nisu koristili preteranu silu, uključujući preventivno pritvaranje organizatora i učesnika. 6) Mediji treba da imaju što je veći mogući pristup okupljanju.

Podoblast 1.2.: Sloboda udruživanja

Princip: Sloboda okupljanja i izražavanja su svima zagarantovane

Standardi / Kriterijumi	Indikatori
2) Predstavnici OCD, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo na slobodu izražavanja.	**Zakonodavstvo:** 1) Pravni okvir obezbeđuje slobodu izražavanja za sve. 2) Restrikcije, kao što su ograničavanje govora mržnje, koje nameće zakon, jasno su propisane i u skladu sa međunarodnim zakonom i standardima. 3) Kleveta više predstavlja prekršaj nego što potpada pod krivični zakon. **Praksa:** 1) Predstavnici OCD, naročito oni iz organizacija koje se bave ljudskim pravima i „watchdog" organizacija, imaju pravo na slobodu izražavanja o stvarima koje podržavaju i koje prate kritički. 2) Nema slučajeva zadiranja u pravo na slobodu izražavanja za sve. 3) Nema slučajeva u kojima bi pojedinci, uključujući predstavnike OCD, bili proganjani zbog kritičkog govora, u javnosti ili privatno. 4) Nema sankcija za kritički govor, u javnosti ili privatno, prema krivičnom zakonu.

Podoblast 1.2.: Sloboda udruživanja

Princip: Sloboda okupljanja i izražavanja su svima zagarantovane

Standard 3	Indikatori
3) Predstavnici civilnog društva, pojedinačno ili preko svojih organizacija, imaju pravo da bezbedno dobijaju i saopštavaju informacije preko svih medija.	**Zakonodavstvo:** 1) Pravni okvir obezbeđuje mogućnost komunikacije putem informacija, kao i pristup svim izvorima informacija, uključujući Internet i ICT; ako postoje zakonske restrikcije, one su izuzetak, i ograničene su i zasnovane na međunarodnom zakonu o ljudski pravima. 2) Pravni okvir zabranjuje neopravdano praćenje (monitoring) komunikacionih kanala, uključujući Internet i ICT, ili prikupljanje informacija korisnika od strane vlasti. **Praksa:** 1) U praksi ne postoje slučajevi u kojima su nametnute restrikcije na pristup bilo kom izvoru informacija, uključujući Internet i ICT. 2) Internet je široko pristupačan i dostupan. 3) U praksi nema slučajeva neopravdanog praćenja komunikacionih kanala, uključujući Internet i ICT, ili prikupljanje informacija korisnika od strane vlasti. 4) Nema slučajeva policijskog uznemiravanja članova grupa društvenih mreža.

Oblast 2: OKVIR ZA FINANSIJSKU IZVODLJIVOST I ODRŽIVOST ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA

Podoblast 2.1: Poreski/fiskalni tretman organizacija civilnog društva i njihovih donatora

Princip: Organizacije civilnog društva i donator uživaju povoljni poreski tretman

Standard 1	Indikatori
1) Poreske olakšice se mogu dobiti na razne izvore prihoda OCD.	**Zakonodavstvo:** 1) Zakon obezbeđuje tretman neplaćanja poreza na sve grantove i donacije koji podržavaju neprofitne aktivnosti OCD. 2) Zakon obezbeđuje poreske olakšice za ekonomske aktivnosti OCD. 3) Zakon obezbeđuje poreske olakšice za pasivne investicije OCD. 4) Zakon dopušta osnivanje i obezbeđuje poreske olakšice za zadužbine. **Praksa:** 1) Nema direktnih ili indirektnih (prikrivenih) poreza na prijavljene grantove. 2) Poreske olakšice za ekonomske aktivnosti OCD su delotvorne i podržavaju rad OCD. 3) OCD koriste pasivne investicije i za to ne snose nikakve sankcije. 4) Zadužbine se osnivaju bez velikih proceduralnih poteškoća i rade slobodno, bez administrativnog opterećenja ili velikih finansijskih troškova.

Podoblast 2.1: Poreski/fiskalni tretman organizacija civilnog društva i njihovih donatora

Princip: Organizacije civilnog društva i donator uživaju povoljni poreski tretman

Standard 2	Indikatori
2) Obezbeđuju se podsticajne mere za davanja pojedinaca i korporacija.	**Zakonodavstvo:** 1) Zakon obezbeđuje umanjenje poreske osnovice za pojedinačne i korporacijske donacije OCD. 2) Postoje jasni zahtevi/uslovi za dobijanje donacija kod kojih se umanjuje poreska osnovica, a u njih spada široki spektar aktivnosti koje su od javnog interesa. 3) Državne politike u vezi sa korporativnom društvenom odgovornošću uzimaju u obzir potrebe OCD i uključuju ih u svoje programe. **Praksa:** 1) Postoji operativna funkcionalna procedura za traženje umanjenja poreske osnovice za pojedinačne i korporativne donacije. 2) OCD su partneri sa državom u promociji Društveno odgovornog poslovanja (CSR). 3) OCD koje rade u glavnim oblastima od javnog interesa, uključujući ljudska prava i „watchdog“ organizacije, uspešno uživaju donacije kod kojih se umanjuje poreska osnovica.

Podoblast 2.2: Državna podrška

Princip: Državna podrška organizacijama civilnog društva se pruža na transparentan način i troši na odgovoran način

Standard 1	Indikatori
1) Javno finansiranje je na raspolaganju za institucionalni razvoj OCD, podršku projektima i ko-finansiranje grantova EU i drugih.	**Zakonodavstvo:** 1) Postoji zakon ili nacionalna politika (dokument) koja reguliše podršku države institucionalnom razvoju OCD, podršku projektima i ko-finansiranju projekata koje finansira EU. 2) Postoji mehanizam na nacionalnom nivou za raspodelu javnih sredstava OCD. 3) Javna sredstva za OCD su jasno planirana u okviru državnog budžeta. 4) Postoje jasne procedure za učešće OCD u svim fazama ciklusa javnog finansiranja. **Praksa:** 1) Raspoloživa javna sredstva odgovaraju na potrebe sektora OCD. 2) Postoje državni organi sa jasnim mandatom za raspodelu i/ili monitoring raspodele državnog finansiranja. 3) Finansiranje je predvidivo, ne smanjuje se drastično iz jedne godine u drugu; a sumu u budžetu za OCD je lako identifikovati. 4) Učešće OCD u ciklusu javnog finansiranja je transparentno i značajno.

Podoblast 2.2: Državna podrška

Princip: Državna podrška organizacijama civilnog društva se pruža na transparentan način i troši na odgovoran način

Standard 2	Indikatori
2) Javno finansiranje se raspodeljuje na propisani i transparentni način.	**Zakonodavstvo:** 1) Procedura za raspodelu javnih sredstava je transparentna i zakonski obavezujuća. 2) Kriterijumi za izbor su jasni i objavljeni unapred. 3) Postoje jasne procedure koje se bave pitanjima sukoba interesa pri donošenju odluka. **Praksa:** 1) Informacije u vezi sa procedurama za finansiranje i informacije o projektima koji se finansiraju su dostupne javnosti. 2) Državni organi prate proceduru i primenjuju je na usklađeni način. 3) Uslovi za podnošenje zahteva nisu previše teški za OCD. 4) Smatra se da su odluke na tenderima poštene a da su situacije sa sukobom interesa najavljene unapred.

Podoblast 2.2: Državna podrška

Princip: **Državna podrška organizacijama civilnog društva se pruža na transparentan način i troši na odgovoran način**

Standard 3	Indikatori
3) Postoji jasan sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije javnog finansiranja.	**Zakonodavstvo:** 1) Procedura za raspodelu javnih sredstava propisuje jasne mere za odgovornost, monitoring i evaluaciju. 2) Postoje propisane sankcije za OCD koje zloupotrebe sredstva, i te sankcije su srazmerne kršenju procedure. **Praksa:** 1) Monitoring se vrši neprestano i u skladu sa unapred određenim i objektivnim indikatorima. 2) Redovnu evaluaciju efekata/uticaja javnih sredstava vrše državni organi i ona je dostupna javnosti.

Podoblast 2.2: Državna podrška

Princip: **Državna podrška organizacijama civilnog društva se pruža na transparentan način i troši na odgovoran način**

Standard 4	Indikatori
4) Država daje i nefinansijsku podršku.	**Zakonodavstvo:** 1) Zakon dopušta državnim vlastima da OCD dodeli nefinansijsku podršku, kao što su državna imovina, rentiranje prostora bez finansijske nadoknade (na određeni rok), besplatna obuka, konsultacije i drugi resursi. 2) Nefinansijska podrška se obezbeđuje po jasno propisanim procesima, na osnovu objektivnih kriterijuma, i ne favorizuje nijednu grupu. **Praksa:** 1) OCD ne podležu preteranoj kontroli. 2) Monitoring se redovno sprovodi prema unapred najavljenim procedurama i kriterijumima. 3) Sprovodi se redovna evaluacija kvaliteta i efekta/uticaja pruženih usluga, i to je dostupno javnosti.

Podoblast 2.3: Ljudski resursi

Princip: **Državne politike i pravno okruženje stimulišu i olakšavaju zaposlenje, volontiranje i druge angažmaneu organizacijama civilnog društva**

Standard 2	Indikatori
2) Postoje podsticajne politike i zakoni o volonterima.	**Zakonodavstvo:** 1) Zakon stimuliše volonterizam i u njega su ugrađene najbolje regulatorne prakse, dok se istovremeno dopuštaju spontane volonterske prakse. 2) Postoje podsticajne mere i programi za razvoj i promociju volonterizam koje podržava država. 3) Postoje jasno definisani ugovorni odnosi i zaštite koje pokrivaju organizovan volonterizam. **Praksa:** 1) Podsticajne mere i programi su transparentni i lako dostupni OCD, a politika/strateški dokument/zakon se u potpunosti primenjuju, prate i procenuju periodično i na participativni način. 2) Administrativne procedure za organizatore volonterskih aktivnosti nisu komplikovane i nema nepotrebnih troškova. 3) Volonterizam može biti u svakom obliku; nema slučajeva pritužbi na restrikcije volonterizma.

Podoblast 2.3: Ljudski resursi

Princip: **Državne politike i pravno okruženje stimulišu i olakšavaju zaposlenje, volontiranje i druge angažmaneu organizacijama civilnog društva**

Standard 3	Indikatori
3) Edukativni sistem promoviše građanski angažman.	**Zakonodavstvo:** 1) Neformalno obrazovanje se promoviše kroz politiku/strategiju/zakon. 2) Predmeti koji su u vezi sa društvom uključeni su u zvanični plan i program na svim nivoima obrazovnog sistema. **Praksa:** 1) Obrazovni sistem sadrži mogućnosti za građanski angažman u OCD. 2) Priznaje se omogućavanje neformalnog obrazovanja od strane OCD.

Oblast 3: ODNOS NA RELACIJI VLADA – ORGANIZACIJE CIVILNOG DRUŠTVA

Podoblast 3.1: Okvir i prakse za saradnju

Princip: Postoji strateški pristup unapređenju saradnje na relaciji država – organizacije civilnog društva i razvoju organizacija civilnog društva

Standard 1	Indikatori
1) Preko politika i strategija, država priznaje važnost razvoja i saradnje sa sektorom.	**Zakonodavstvo:** 1) Postoje strateška dokumenta koja se bave odnosom između države i OCD, kao i razvojem civilnog društva. 2) Strateški dokument sadrži ciljeve i mere, kao i raspoloživo finansiranje, te jasnu dodelu odgovornosti (akcioni planovi, uključujući Indikatore). 3) Strateški dokumenti obuhvataju mere koje su razrađene uz konsultaciju sa OCD i /ili od njih preporučene. **Praksa:** 1) OCD iz različitih oblasti interesovanja redovno učestvuju u svim fazama razvoja strateškog dokumenta, u njegovom sprovođenju i evaluaciji. 2) Postoje primeri koji pokazuju da su saradnja između države i OCD, kao i razvoj civilnog društva, unapređeni i da su sprovedeni u skladu sa ili i šire nego što su mere predviđene strateškim dokumentom. 3) Sprovođenje strateškog dokumenta se prati, procenjuje i periodično se vrši revizija. 4) Državne politike za saradnju između države i OCD te razvoj građanskog društva zasnovani su na pouzdanim podacima koje je prikupila nacionalna statistika, uzimajući u obzir raznovrsnost sektora.

Podoblast 3.1: Okvir i prakse za saradnju

Princip: **Postoji strateški pristup unapređenju saradnje na relaciji država – organizacije civilnog društva i razvoju organizacija civilnog društva**

Standard 2	Indikatori
2) Država priznaje, kroz rad institucija, važnost razvoja sektora i saradnje s njim.	**Zakonodavstvo:** 1) Postoji institucija na nacionalnom nivou ili mehanizam čiji je mandat da se olakša saradnja sa organizacijama civilnog društva (npr. Jedinica/Kancelarija za saradnju; kontaktne tačke u ministarstvima; savet). 2) Postoje obavezujuće odredbe o uključenju OCD u odluke koje donose kompetentna institucija ili mehanizam (mehanizmi). **Praksa:** 1) Institucija ili mehanizam (mehanizmi) na nacionalnom nivou ima dovoljno resursa i ovlašćenja da facilitira dijalog između OCD i vlade, diskutujući o izazovima i predlažući osnovne politike za razvoj civilnog društva. 2) CSO se redovno konsultuju i uključuju u procese i donošenje odluka od strane kompetentnih institucija ili mehanizma/mehanizama.

Podoblast 3.2: Uključivanje u procese donošenja politika i odluka

Princip: Organizacije civilnog društva su efikasno uključene u proces donošenja politika i odluka

Standard 1	Indikatori
1) Postoje standardi koji omogućavaju sudelovanje OCD u donošenju odluka, što dozvoljava blagovremeni input OCD.	**Zakonodavstvo:** 1) Postoje jasno definisani standardi o sudelovanju OCD u procesima donošenja politika i odluka, u skladu sa najboljim regulatornim praksama koje propisuju minimum zahteva koje treba da ispuni svaki proces donošenja politike. 2) Državne politike obezbeđuju obrazovne programe/obuku za državne službenike o sudelovanju OCD u radu javnih institucija. 3) Prema integralnim propisima, zahtevaju se određene jedinice ili službene osobe u vladi, ministarstvima ili drugim vladinim agencijama da koordinišu, prate i izveštavaju o sudelovanju OCD u njihovom radu. **Praksa:** 1) Javne institucije rutinski pozivaju sve zainteresovane OCD da u ranoj fazi daju svoje komentare na inicijative koje se odnose na politiku/zakon. 2) OCD dobijaju adekvatne informacije o sadržaju nacrta dokumenta i o detaljima konsultacije, uz dovoljno vremena za odgovor. 3) Povratnu informaciju o rezultatima konsultacija, u pismenom vidu, javne institucije daju javnosti na uvid, uz iznošenje razloga zašto neke preporuke nisu u to uključene. 4) Većina državnih službenika zaduženih za pravljenje nacrta javnih politika uspešno je završila neophodne obrazovne programe/obuku. 5) Većina jedinica/službenih osoba koje koordinišu i prate javne konsultacije funkcionalni su i imaju dovoljno kapaciteta.

Podoblast 3.2: Uključivanje u procese donošenja politika i odluka

Princip: Organizacije civilnog društva su efikasno uključene u proces donošenja politika i odluka

Standard 2	Indikatori
2) Svi nacrti politika i zakona lako su i blagovremeno dostupni javnosti.	**Zakonodavstvo:** 1) Postojeće zakonodavstvo obavezuje javne institucije da sve nacrte zakona i politika, kao i one usvojene, učine javnim, a izuzeci su jasno definisani i u skladu sa međunarodnim normama i najboljim praksama. 2) Za pristup javnosti informacijama / dokumentima postoje jasni mehanizmi i procedure. 3) Postoje jasno propisane sankcije za državne službenike/jedinice u slučaju kršenja zakonskih zahteva za pristup javnim informacijama. **Praksa:** 1) Javne institucije aktivno objavljuju nacrte zakona i politika, kao i one usvojene, osim ako isti ne potpadaju pod zakonom propisane izuzetke. 2) Javne institucije odgovaraju na većinu zahteva za pristup javnim informacijama u okviru zakonom propisanog roka, i u jasnom obliku daju pismena objašnjenja o razlozima odbijanja, te ističu pravo na žalbu i navode žalbenu proceduru. 3) Slučajevi kršenja zakona se sankcionišu.

Podoblast 3.2: Uključivanje u procese donošenja politika i odluka

Princip: Organizacije civilnog društva su efikasno uključene u proces donošenja politika i odluka

Standard 3	Indikatori
3) Predstavnici OCD su ravnopravni partneri u diskusijama u međusektorskim telima, a biraju se po jasno definisanim kriterijumima i procesima.	**Zakonodavstvo:** 1) Postojeće zakonodavstvo zahteva od javnih institucija da pozivaju predstavnike OCD u različita tela u kojima se donose odluke i/ili u savetodavna tela koja osnivaju javne institucije. 2) Postoje jasne smernice o tome kako osigurati da civilno društvo bude predstavljeno na odgovarajući način, a na osnovu transparentnih i unapred određenih kriterijuma. **Praksa:** 1) Savetodavna tela i ona koja donose odluke o pitanjima i politikama relevantnim za civilno društvo u celini, uključuju predstavnike OCD. 2) Predstavnicima OCD u ovim telima je omogućeno da slobodno predstavljaju i brane svoje stavove, i da za to ne budu sankcionisani. 3) Učešće u ovim telima ne sprečava OCD da koriste alternativne načine javnog zagovaranja ili promovisanja alternativnih stavova, koji nisu u skladu sa stavom dotičnog tela.

Podoblast: Saradnja u pružanju usluga

Princip: Postoji potporno okruženje za uključivanje organizacija civilnog društva u pružanje usluga

Standard 1	Indikatori
1) OCD su angažovane na pružanju različitih usluga i konkurišu za državne ugovore ravnopravno sa ostalim davaocima usluga	**Zakonodavstvo:** 1) Postojeći zakoni dopuštaju OCD da pružaju usluge u različitim oblastima, kao što su obrazovanje, zdravstvo, socijalne usluge. 2) Nema prepreka da OCD pružaju usluge koje nisu definisane zakonom („dodatne“ usluge). 3) Postojeći zakoni ne nameću OCD dodatne opterećujuće zahteve koji ne postoje za druge davaoce usluga. **Praksa:** 1) OCD su sposobne da dobiju ugovor u konkurenciji sa ostalim davaocima usluga i angažovane su na pružanju raznovrsnih usluga (npr. obrazovanje, zdravstvo, istraživanje i obuka). 2) OCD su uključene u sve faze razvoja i pružanja usluga (utvrđivanje / procena potreba, određivanje usluga koje na najbolji način zadovoljavaju te potrebe, monitoring i evaluacija). 3) Kad se traži prethodna registracija/dobijanje licence, procedura za dobijanje istih nije preterano komplikovana.

Podoblast: Saradnja u pružanju usluga

Princip: Postoji potporno okruženje za uključivanje organizacija civilnog društva u pružanje usluga

Standard 2	Indikatori
2) Država se obavezala da finansira usluge i to finansiranje je predvidljivo i stoji na raspolaganju na duži period.	**Zakonodavstvo:** 1) Budžet obezbeđuje finansiranje različitih vrsta usluga koje mogu pružiti OCD, uključujući višegodišnje finansiranje. 2) Ne postoje zakonske prepreke da OCD dobiju javne finansije za pružanje različitih usluga (bilo putem nabavki ili drugih vrsta ugovora ili putem mehanizama granta). 3) OCD mogu potpisati dugoročne ugovore za pružanje usluga. **Praksa:** 1) OCD su primaoci sredstava za usluge. 2) OCD dobijaju dovoljno finansija za pokrivanje osnovnih troškova usluga za koje su potpisali ugovor da će ih pružati, uključujući srazmerne institucionalne (režijske) troškove 3) Nema kašnjenja u plaćanju, a finansiranje je fleksibilno, u cilju pružanja najboljeg kvaliteta usluga.

Podoblast: Saradnja u pružanju usluga

Princip: Postoji potporno okruženje za uključivanje organizacija civilnog društva u pružanje usluga

Standard 3	Indikatori
3) Država je jasno definisala procedure za ugovaranje usluga, što dopušta transparentni odabir davalaca usluga, uključujući OCD.	**Zakonodavstvo:** 1) Postoji jasna i transparentna procedura putem koje se finansiranje za usluge distribuira među davaocima istih. 2) Cena nije glavni kriterijum za odabir davalaca usluga, a koja je najveća vrednost određuje se na osnovu kvaliteta usluga i finansijske procene kandidata. 3) Postoje jasne smernice o tome kako obezbediti transparentnost i izbeći sukob interesa. 4) Kandidat ima pravo da podnese žalbu protiv rezultata konkursa. **Praksa:** 1) Za mnoge usluge ugovori se sklapaju sa OCD. 2) Smatra se da su konkursi pošteni i da se izbegavaju sukobi interesa. 3) Državna službena lica dovoljno su sposobna da organizuju procedure.

Podoblast: Saradnja u pružanju usluga

Princip: Postoji potporno okruženje za uključivanje organizacija civilnog društva u pružanje usluga

Standard 4	Indikatori
4) Postoji jasan sistem odgovornosti, monitoringa i evaluacije pružanja usluga.	**Zakonodavstvo:** 1) Postoji zakonska mogućnost da se vrši monitoring kako potrošnje tako i kvaliteta davalaca usluga. 2) Za usluge postoje jasni standardi kvaliteta, kao i procedure monitoringa. **Praksa:** 1) OCD ne podležu preteranoj kontroli. 2) Monitoring se redovno sprovodi prema unapred najavljenim procedurama i kriterijumima. 3) Sprovodi se redovna evaluacija kvaliteta i efekta/uticaja pruženih usluga, i to je dostupno javnosti.